

JUGOSLOVENSKA NARODNA ARMIJA — ČUVAR TEKOVINA NAŠE REVOLUCIJE

Govor Vrhovnog komandanta maršala Jugoslavije Josipa BROZA TITA na svečanosti u Rudom povodom 30-godišnjice JNA

»Drugarice i drugovi, borci Prve proleterske brigade, drugovi borci, podoficiri, oficiri i generali Jugoslovenske narodne armije — čestitam vam sa ovog mjesta tidesetogodišnjicu osnivanja naše narodne armije. (Aplauz).

Ja se ne bih danas ovdje zadržavao na tome šta je sve prethodilo osnivanju Prve proleterske brigade, jer njeni pripadnici i mnogi drugi znaju da su već do tada u čitavoj Jugoslaviji bjesnjele krvave borbe protiv fašističkih osvajača, domaćih izdajnika — ustaša, četnika, bjelogardista itd.

Mi smo se ovdje sastali prije trideset godina, poslije povlačenja iz Srbije, gdje smo izgubili jednu bitku koja je trajala mjesecima, ali mi nismo bili poraženi. Mi smo se ovdje spremali za nove bitke. I riješili smo tada da se u Prvu proletersku brigadu okupe svi oni koji su bili spremni da idu svugdje, širom Jugoslavije, gde god je potrebno da se bore i da siju bratstvo i jedinstvo među našim narodima. Jer, okupatori i kvislinzi bili su uspješni da zavade naše narode zbog čega su nastala strašna krvoprolića: s jedne strane, ustaše u Hrvatskoj, s druge strane četnici u Srbiji. Naročito u Bosni i Hercegovini bio je veliki pokolj naroda, i muslimanskog i hrvatskog i srpskog. U Srbiji su sami četnici klali srpski narod. U Sloveniji isto tako belogardisti su klali slovenački narod. Tako je misija ispisana na zastavi Prve proleterske brigade bila veoma važna: Stvaranje bratstva i jedinstva, uništavanje okupatora i kvislinga i oslobođenje naše zemlje.

Razumije se, uslovi su tada bili veoma teški. Mi nismo imali ništa drugo do ono što je bilo na nama. Nismo imali ni fabrike, oružja i opreme, i ono što smo imali u Užicu i to smo izgubili. Nismo imali ni magazina, odijela, ni hrane. Vjerovali smo našim narodima da će biti duboko svijesni naše uloge koju smo imali tada i u toku čitavog rata, da će oni naći sredstva i mogućnosti da nam pomognu, da nas prehrane, pa čak ponekad i oblače. I nismo se prevarili. Gdje god smo bili, nailazili smo na dirljivu ljubav ljudi, sirotinje, koja ni sama nije imala šta jesti, koja je posljednji zaloga hljeba davala našim borcima. Davala je i posljednju ovcu, kravu ili šta je imala, da bismo se mi mogli održati i voditi borbu. Taj narod je zaslužio da učinimo sve da ga čim prije spasimo od košmara u kome su se našli svi narodi naše zemlje.

Međunarodna politička situacija bila je tada teška. Fašistički osvajač bio je u to vrijeme daleko prodro u Sovjetski Savez i pod Moskvom je tada dobijao prve snažnije udarce. Cijela Evropa je bila okupirana i mi smo se u njoj nalazili kao jedina tvrđava koja se suprotstavljala Hitlerovim nasrtajima. Jedino smo mi u Evropi tada davali otpor. Jedan, tako reći goloruk narod ušao je u borbu nakon što je bio izdan od svojih vlastodržaca, koji su upropastili armiju, otpremili je u italijansko i njemačko ropstvo, a oružje je palo u ruke neprijatelja. Trebalo je sakupljati ono malo što je ponegdje bilo sakriveno i sa time smo počeli borbu. U to teško vrijeme, kad je čitava Evropa stenjala pod fašističkim jarmom, kada se najveća zemlja, Sovjetski Savez, borila na život i smrt protiv velikih i strahovitih fašističkih hordi, mi smo se ipak osmjelili da se uhvatimo u koštac sa takvim neprijateljem.

NATČOVEČANSKO HVATANJE SA DESETOSTRUKO BROJNIJIM NEPRIJATELJEM

A ko je sve tada bio protiv nas? Nije bio samo njemački fašistički okupator. Bio je i bugarski, mađarski, italijanski okupator. Tu je bilo mnogo i mnogo divizija. Bilo je i domaćih kvislinga. U Zagrebu je bio Pavelić, sa svojom Nezavisnom Državom Hrvatskom, koji je dobio dosta naoružanja oduzetog od jugoslovenske vojske. U Beogradu su bili Nedić i njegovi istomišljenici. U Sloveniji je bio Rupnik. Svi su imali svoje horde, ne samo male brigade, nego i divizije. Dakle, to je bilo jedno natčovječansko hrvanje sa desetostruko brojnijim neprijateljem sa kojim smo se morali uhvatiti u koštac.

Više od četiri godine, mi smo se nosili sa tim neprijateljem, ginuli na bojnopolju, i mlado i staro, padali su ljudi u najljepšem

dobu, mladići i devojke u cvijetu svoje mladosti, kad su tek stupali u život. Jednom riječju, svi oni su se okupljali u našim partizanskim odredima, zatim bataljonima, brigadama, sve novim i novim jedinicama do formiranja armije naše zemlje. Šta je nosilo naše narode da su tako jedinstveno i svijesno, uprkos svim mukama i teškoćama na koje su nailazili, ipak ostali tako čvrsti na svojoj zemlji, da se tako bore u vrijeme kada je izgledalo da je to jurišanje na nebo?

To je bila vjera u konačnu pobjedu, vjera da niko ne može pobjediti narod koji hoće da se bori. A svi naši narodi su htjeli da se bore.

Dakle, odavde, još istoga dana kada je dobila svoje ime Prva proleterska je pošla u ova brda gore u napad protiv talijanskih jedinica i četnika. I kao vihor, po snijegu slistila je protivnika i zarobila čitavu talijansku jedinicu, koja se u školi u Garčićima bila zatvorila u svoje zadnje uporište. Pet oficira i oko sto dvadeset vojnika palo nam je u ruke sa oružjem i svim ostalim. Već na prvi dan svoga rođenja mlada brigada je pokazala da će biti ne samo borbeni činilac nego i rasadnik novih kadrova za druge jedinice koje su se stvarale u čitavoj Jugoslaviji. I ona je to i bila. Mnogi i mnogi borci koji su rasli i kalili se u Prvoj proleterskoj brigadi odlazili su na komandna mjesta u nove jedinice širom zemlje, pomagali su u stvaranju novih jedinica, novih bataljona, brigada, pa kasnije i divizija.

Dakle, u tome je ogroman značaj Prve proleterske brigade. Ubrzo poslije toga je stvorena i Druga proleterska brigada u Čajniču, koja je također bila sastavljena od onih koji su se povlačili zajedno sa nama iz Srbije. Doduše, jedan dobar dio morali smo vratiti natrag u Srbiju da se bore, da se ne bi potpuno ugasilo žarište otpora, žarište početka revolucije u Srbiji.

IŠLI SMO IZ POBJEDE U POBJEDU

Stvaranje Prve i Druge proleterske, zatim Treće proleterske, pa poslije toga Četvrte i Pete crnogorske — vrlo brzo se pretvaralo u snažnu vojnu udarnu snagu. Ne dugo iza toga, poslije druge neprijateljske ofanzive i ta naša udarna snaga krenula je preko Crne Gore u istočnu Bosnu gdje su četnici Draže Mihailovića uspjeli da izazovu razdor unutar partizanskih odreda i gdje je partizanski, narodno-oslobodilački pokret bio tako reći na izdisaju. Te naše brigade odigrale su tamo ogromnu ulogu. Među njima Prva proleterska je dala veoma bogat doprinos da u Bosni ponovo ovladamo situacijom.

Tek tada je u Bosni počelo masovno okupljanje ljudi, boraca, oko sve novih i novih jedinica, koje su izrasle ne samo u divizije

nego i u korpuse. Ta udarna snaga bila je neprekidno u pokretu, nikad nije ostajala dugo na jednom mjestu. Gdje god se slučajno dogodilo da smo, recimo, bili slabiji i dobili udarac prelazili smo u napad tamo gdje smo znali da je najslabija tačka neprijatelja, kako bismo ga pobijedili i time sebe još više ojačali. I tako smo se onda mogli hvatati u koštac sa još brojnijim neprijateljem. To je bila naša taktika, vrlo uspješna taktika. No o tome ja neću ovdje govoriti, o tome će biti riječi još na drugim mjestima.

Već sam iznio kakva je u to vrijeme bila situacija vani. Bila je teška. Saveznici su bili potučeni, i nisu još mogli ni misliti o invaziji na Evropu, koja je čitava bila u mraku. Bojište se prenosilo čak i u Afriku. A mi smo ovdje vršili svoj posao. Bili smo prepušteni sami sebi, ali vjerujući u sebe i svoje snage, u svoje sposobnosti, u vjeru našeg naroda, u pobjedu, išli smo zaista iz pobjede u pobjedu.

Sa sve većim i češćim borbama mi smo sve više rasli brojčano. Padali su životi, ginuli su ljudi, ali su dolazili sve novi i novi borci. Rijetko je koja armija u svijetu išla iz borbe u borbu sa pjesmom na usnama, kao što su išli naši partizanski odredi, naše brigade i naše divizije. Ni u najtežim časovima krvave borbe nikad nije prestajala pjesma. Na usnama naših boraca, češće gladnih nego sitih — skoro nikada — gotovo bosih, slabo obučениh — pjesma nije nikada utihnula.

MLADIMA TREBA POMOĆI DA SE UKLJUČE U TOKOVE I TRADICIJE NAŠE BORBE

Moralni faktor bio je taj koji je držao naše ljude, našu omladinu. Ja danas ovdje želim još jedanput da pozdravimo našu omladinu. Drago mi je da ovdje vidim predstavnike naše mlade generacije iz svih krajeva naše zemlje, pripadnike teritorijalnih jedinica i druge. Ja bih i njima preporučio da sljede tradicije i ugledaju se na mlade generacije koje su se tada zajedno sa sijedim očevima, pa čak i djedovima, borile i darovale svoje živote.

Mi smo tada u takvoj međunarodnoj situaciji bili prepušteni sami sebi. U nemogućnosti da od bilo koga dobijemo iz vana pomoć, mi smo u sebi našli dovoljno snage da koliko je bilo moguće otimamo od protivnika oružje i drugo što nam je trebalo.

Tukli smo ga gdje god je bilo moguće jer, inače, odakle bismo drugo mogli uzimati naoružanje sa kojim smo se borili.

A rat smo završili sa najmodernijim naoružanjem. Poslije kapitulacije Italije razoružali smo trinaest italijanskih divizija i dobili

savremeno oružje. To nije bilo malo, to nam je mnogo pomoglo u daljoj borbi. Tek 1944. godine bili smo u mogućnosti da dobijemo naoružanje od naših saveznika, od Sovjetskog Saveza, Amerike i Engleske. Ali, tada je naša Armija već brojala blizu osamsto hiljada ljudi.

Eto, u to vrijeme, mi smo svu nadu polagali u sebe. Ja bih htio sada to uporediti sa situacijom kakvu danas imamo.

Kakav je to apsurd, kakva je to glupost kada danas neko kuka nad našom sudbinom, kada danas vani — samo zato što su neki klasni protivnici digli glave u našoj zemlji — govore da je Jugoslavija pred opasnošću da se raspadne. Zar je moguće da se raspadne tako čvrsto cementirana zajednica naroda kao što je naša, Jugoslavija, koja ima takvu armiju, koja ima stotine i stotine hiljada boraca iz rata i takvu mladu generaciju kojoj samo treba pomoći da se uključi u tokove i tradicije naše borbe u ratu, pa čak i prije rata. Zar može neko misliti da je takva zemlja slaba i računati da bi se ona mogla raspasti. Mi imamo dovoljno snage.

Drugovi i drugarice, kada danas gledam vas ovdje, kada gledam ljude gdje god dođem ja vidim da naš narod uvijek razumije o čemu se radi, samo stvari treba dobro objasniti. A imamo i takvu radničku klasu koja je u samoupravljачkom sistemu prvi put u historiji došla do svoga ja i do toga da bude svoj gospodar. Ona treba sve više da postaje gospodar onoga što stvara svojim žuljevima, svojim trudom, svojim znanjem. To je naša snaga, to je snaga Jugoslavije. Ljuto se varaju oni — i u zemlji i vani — koji računaju na nekakvu slabost kod nas, naročito Saveza komunista. To se baš nedavno pokazalo kad smo donjeli odluku o pojačanju revolucionarne borbe protiv klasnog neprijatelja. Bez obzira na tolike godine od kada imamo vlast, bez obzira na proces demokratizacije i decentralizacije, mi moramo imati jak Savez komunista. Doduše, on treba sebe čvršće uzeti u ruke. Treba da znamo da još uvijek imamo revolucionarnu situaciju. Dokle god postoji klasni neprijatelj, dokle god postoje oni koji nisu za socijalistički razvitak — dotle će biti i revolucionarne borbe protiv njih. A vi znate da u revolucionarnoj borbi nema demokratije za kontrarevoluciju. (Aplauzi i odobravanje).

Htio bih da kažem da sam jako ogorčen što se danas u nekim našim kulturnim i naučnim institucijama, na univerzitetima, pa čak i među mlađom generacijom nalaze neki koji potcjenjuju i zaboravljaju tekovine naše revolucije. Doduše neki od njih nisu bili u toj velikoj borbi — ali oni ne bi smjeli zaboravljati i ne vidjeti ono što je naša revolucija dala. I ne samo da nam je omogućila da prekratimo bratoubilačku borbu i mržnju među našim narodima, nego treba

vidjeti šta je nastalo iz one nekad zaostale Jugoslavije? Kuda god pogledaš nastale su nove ceste, nove kulturne ustanove, škole, izgrađeni su novi gradovi, ogromni broj fabrika itd. Jednom riječju naša zemlja je potpuno preporođena i može stati uz bok civilizovanih i kulturnih zemalja Evrope. A Jugoslavija je bila najzaostaliya u Evropi.

NIKO NE MOŽE RAZBITI NAŠU ZAJEDNICU

Međutim, ona je danas u punom razvoju i za vrlo kratko vrijeme biće na nivou savremenih razvijenih zemalja. To je nama dala naša revolucija. A izgleda da ti ljudi, više nesvjesno, zbog našeg nedovoljnog učešća u vaspitavanju i objašnjavanju, ipak zaboravljaju na sve to i htjeli oni to ili ne idu niz vodu sa klasnim protivnikom. Zbog toga je danas klasni protivnik u našoj zemlji postao prilično brojan.

Kad je riječ o borbi za socijalizam, onda mi ne možemo mjeriti koliko je ko na strani neprijatelja. Mi moramo gledati ko je za socijalizam a ko nije. A taj ko nije — naš je protivnik, on je na strani klasnog neprijatelja. (Aplauz). I zbog toga ja kažem da će biti potrebno da se mnogo više mobilišemo, da se čvršće postavimo, da budemo beskompromisni protiv svih skretanja, protiv svih neprijatelja našeg socijalističkog samoupravljačkog društva. (Aplauz).

Kako mogu neki ljudi čak i pomisliti da će moći da razbiju našu zajednicu koja je toliko krvi uložila u svoje temelje. Kako mogu uopšte na to misliti? Pa to je nemoguće, iz više razloga: geografskih, idejnih i mnogih drugih. Idejno je danas ogromna većina na našoj strani. Ko može danas našem radniku oduzeti njegovu tekovinu — samoupravljanje? To je nemoguće. Razumije se da moramo ubrzati rješavanje izvjesnih problema koji nam se postavljaju u vezi sa amandmanima. Tu sada moramo vrlo brzo raditi a naročito Savez komunista. On nije samo neki idejni usmjerivač — mada je i u tom pogledu vrlo malo učinio. Bilo je tendencija da se on potpuno ukloni i da nema pravo ništa da se miješa. A on mora da se miješa tamo gdje vidi da stvari idu postrance, gdje se ne radi na liniji kursa našeg socijalističkog razvitka.

Mi treba da shvatimo da je Savez komunista ta koheziona snaga — to sam ne jedanput rekao, a to ističu i mnogi drugi drugovi — koja drži našu zajednicu i snosi svu odgovornost za pravilan tok razvitka naše zemlje, u prvom redu za ulogu radničke klase u našem društvu. (Aplauz). U toku rata mi smo postigli ogromne uspjehe. Ali iz tih iskustava morali bismo izvući pouke i za sadašnji period. Zašto smo mi tada mogli pobjeđivati? Zato što smo bili jedinstveni! Zato što

nas je vodila jedna misao: pobjediti okupatora i kvislinge, klasnog neprijatelja. Danas nas isto tako vodi jedna misao: pobjediti sve one koji su protiv našeg samoupravljačkog socijalizma. Ta misao nas mora voditi. Mora nas voditi i misao da ne smijemo dozvoliti mržnju među našim narodima i narodnostima. (Aplauz). To se ne smije dozvoliti, to zabranjuje i naš ustav. Ali blagodareći širini našeg demokratskog sistema nekima je uspjelo da unesu priličnu zabunu kod nas. I zakoni su nekad malo nejasni, tako da se i kod našeg sudstva i drugih naših ustanova prilično uvriježilo nešto što uopšte nema veze sa našim socijalističkim shvatanjem. Protivnik je sve to dobro iskoristio i on je dobro organiziran. I bilo bi čudo da nije kada ima tako dobre uslove kakve smo mu dopustili. Ali mi ćemo sada po tome udariti i onemogućiti ga da tako radi. (Aplauz).

Drugovi i drugarice, baš iz tih ratnih vremena mi moramo izvući ona iskustva, tj. da dokle god imamo pred sobom nekog protivnika moramo po njemu udarati, moramo ga tući. Ako se ne uspije ubjeđivanjem, onda postoje i druga sredstva. Kad on tako djeluje, organizira se, pokušava da zatruje našu sredinu, zajednicu naših naroda i republika — tada ćemo morati da upotrebimo i druga sredstva, administrativna sredstva. Moramo ih upotrebiti. Moramo čak prilagoditi i poneki zakon da nam to olakša, kako se neko ne bi krio iza zakonskih paragrafa, pa da spasava one koji nam truju zajednicu i hoće da likvidiraju tekovine naše revolucije. (Aplauz).

Mi smo nedavno u Hrvatskoj imali slučaj gdje je klasni neprijatelj najviše pokazao zube. On je iskoristio sve rupe koje postoje u našim zakonima. I ne samo to, nego je on direktno udario protiv naših ustavnih odredaba i zakona. Koliko puta sam ja, recimo, pročitao u novinama stvari koje po Ustavu i zakonu traže krivično, sudsko gonjenje. Prema takvima se vrlo malo ili ništa nije učinilo. Mi to više nećemo dozvoliti i takvi moraju da se pozovu na zakonsku odgovornost. Ali, naši organi gonjenja i pravosudne ustanove prilično su razvodnjene i tu se mora napraviti reda. Onaj koji bude dijelio pravdu moraće da ima na visini i socijalističku svijest da bi stvarno mogao tu pravdu dijeliti. (Aplauz). Jer u socijalističkom društvu, svijest ljudi u takvim organima mora biti na visini, oni moraju služiti revoluciji. Ne može se gledati samo na zakonske paragrafe, nego mora se gledati i politički. Ljudi u tim organima moraju imati idejnu i političku svijest da bi mogli dijeliti pravdu. Imamo dakle tu pred sobom mnogo posla.

Vraćam se na ono što sam htio da kažem u vezi događaja u Hrvatskoj. No bilo bi pogrešno ako bismo se zanosili iluzijama da toga samo tamo ima. Ima toga i u drugim republikama. Nije još došlo do

takvih krupnih ekscesa, ali moglo bi doći ako bismo mi gledali samo na jednu stranu, samo na Hrvatsku. Sada je tamo novo rukovodstvo koje se uhvatilo, i to dobro uhvatilo, u koštac sa klasnim neprijateljem. I svi mi tome rukovodstvu treba da pružimo pomoć. Ali, svako kod sebe, u svojoj republici, mora u začetku sjeći grane i korijenje klasnih protivnika našeg društva, da ne bi došlo do težih ekscesa.

SREDSTVA INFORMISANJA MORAJU SLUŽITI RADNIČKOJ KLASI

U našoj štampi ne u svoj — u zadnje vrijeme to je malo prestalo — ali u nekim listovima, na žalost, događaju se takve stvari da se čovjek prosto čudi, jeza ga hvata. Pa kako je to moguće? Mi smo civilizovano, kulturno društvo, socijalističko društvo. A, eto, pojavi se list, velikog formata, sa 32 stranice, pun pornografije i raznih kontrarevolucionarnih začkoljica i idejica. Kako može da se to štampa i pojavi u našem društvu. Ko njega finansira? Ko takvu štampu finansira? Država, socijalistička država. Treba im odsjeći te materijalne izvore. (Aplauz). Ko zarađuje te pare? Zarađuje ih radnik u fabrici. Jer država putem raznih poreza i drugih prihoda oduzima dio onoga što stvara radnička klasa. A onda se iz tog finansiraju i takvi ogavni listovi kojima ne može biti mjesta u našem društvu. To ćemo mi morati prekinuti svugdje, i to oštro u svakoj republici. (Aplauz). Jer toga ima u svim republikama.

Sredstva informacija su veoma snažna kada treba pravilno usmjeravati kurs našeg unutrašnjeg razvitka. No, ona su snažna i kada dođu u ruke klasnog neprijatelja, protivnika našeg socijalističkog društva. I mi moramo to snažno sredstvo uzeti iz ruku klasnog neprijatelja. Ona moraju služiti radničkoj klasi, socijalističkom društvu.

SAVEZ KOMUNISTA MORA BITI ČVRST, SNAŽAN

Sada smo vidjeli da se u jednoj republici, tako rekuć kao kula od karata srušilo sve ono o čemu su sanjali oni koji su od Matice hrvatske stvarali nekakvu partiju. Oni su već propovijedali da će jednog dana ići u Ujedinjene nacije, da će, malo-pomalo, i armiju u Hrvatskoj uzeti u svoje ruke. E, baš će oni dugo počekati da to uzmu (Buran aplauz). Ja mislim da će se prije Sava okrenuti natrag i poteći prema Triglavu. (Smeh i snažan aplauz). Dakle, ti su se bili toliko osmjelili ...

Vidite, sve se to dozvolilo, a sve to spada pod udar ustavnih odredaba, drijemali su, nebudni su bili, a pomalo im je godilo ono apla-

udiranje. (Aplauz). Nisu iz početka preduzimali mjere da bi spriječili takve pokušaje. Prevarili su se i razni fireri koji su smatrali da te kule imaju za sebe. No te kule su se srušile. Oni su ko pljeva oduvani od radničke klase i od ljudi koji su sada dobili mogućnost da govore u ime radničke klase, u ime socijalizma, od ljudi koji stoje na pozicijama revolucionarne borbe protiv klasnog neprijatelja.

A tako treba postupiti u svim republikama. Svako treba da se okrene sebi i svojoj republici. A i naše redove moramo pročistiti. Ako nas i bude manje, ipak možemo biti efikasniji, nego kad nas ima mnogo, ali svakakvih. Onda će jedinstvo misli i akcije dolaziti do izražaja. Prema tome, moraćemo poraditi da naš Savez komunista bude čvrst, snažan.

Treba više aktivizirati i Socijalistički savez radnog naroda Jugoslavije, koji je i u republikama i u federaciji bio nedovoljno efikasan. A on će biti efikasan ako u njemu i komunisti budu mnogo više radili. I mnogo više davali od sebe. Jer, to je ona naša masovna baza. Vi se sjećate kako je izgledao naš Narodni front još u oči rata, kada smo ga stvorili. Zar bismo mi, 12.000 članova Komunističke partije, mogli sve to organizirati da nismo imali Narodni front, koji je stajao i djelovao na programu Komunističke partije Jugoslavije. I ne samo da nam je on pomogao svojom brojčanom snagom, u vrijeme borbe, tj. mobilizacijom masa za tu borbu, nego i inače, bila je to snažna organizacija koju smo poslije rata pretvorili u Socijalistički savez radnog naroda Jugoslavije. On bi sada trebalo da bolje radi. Da pokaže punu efikasnost. Tu su zatim sindikati, omladinske organizacije, organizacije žena, itd. dakle, sve ono što je za program razvitka socijalizma, koji je Savez komunista usvojio na Sedmom kongresu. To su ogromne snage koje mi moramo aktivirati.

Sledeća konferencija Saveza komunista Jugoslavije, po mom mišljenju, može i mora da donese veoma dobre i snažne odluke koje će biti putokaz za naše dalje akcije, za dalju borbu za socijalizam u našoj zemlji.

NAŠA ARMIJA JE JEDINSTVENA

Vidite, ovaj atak klasnog neprijatelja na našu Armiju nije tek sada počeo. Već odavno je počeo, i u nekim drugim republikama. Govorilo se — treba armija po republikama. Ja ne znam šta su ti ljudi sve mislili, ali je ta čitava stvar meni bila sumnjiva. Zato sam morao da kažem da već jedanput dignu ruke i da ne pričaju o tome, jer oni to neće postići. Sreća je što smo našu Narodnu armiju sačuvali od uticaja tih raznih elemenata klasnog protivnika, što smo uspjeli da

ostane tako jedinstvena, na tako visokom nivou svijesti. Jer, da njena svijest nije na tako visokom nivou, da ona nema takav komandni kadar, da unutar nje nema tako snažne organizacije Saveza komunista — za koju ja najmanje imam prigovora — teško bi se to sve postiglo. Po mom mišljenju, i u organizaciji SKJ u Armiji biće potrebno neke stvari organizaciono popraviti, ali on dobro radi. Zbog toga je i Armija snažna što je uticaj Saveza komunista veoma jak.

Tako mora biti i van Armije. Na taj način mi ćemo spriječiti sva ona moguća naklapanja o nekakvom dezintegriranju Armije, o prebrojavanjima koliko će biti u ovoj ili onoj republici, itd. Ja brojim samo borce. Našu zemlju, ako to zatreba, braniće naša Armija — i Srbi i Makedonci na zapadnim granicama i Slovenci na drugim granicama (Dugotrajan aplauz). I u tom pogledu Armija mora biti jedinstvena, mora biti spremna i sposobna da uvijek i svugdje brani nezavisnost i integritet naše zemlje.

Tu je dalje pitanje uloge Armije i u očuvanju tekovina naše revolucije. Naša Armija je pozvana, tj. ona u prvom redu ima zadatak da brani našu zemlju od spoljnih neprijatelja. Ali, i da brani tekovine naše revolucije unutar zemlje ako bude trebalo (Aplauz). Drukčije ne može da bude. Kažem to, iako ja vjerujem da mi imamo dovoljno snaga van Armije da zbilja možemo obezbjediti da se mirno razvijamo i da ne treba strahovati od nekih većih ekscesa. Ali ako dođe stani-pani, ako treba braniti naše tekovine, tu je i Armija. To treba svi da znaju. (Buran aplauz).

Kakva je danas situacija u našoj zemlji? Mi smo prošli niz godina krupnog stvaralačkog zamaha naših radnih ljudi, koji su se mnogo zalagali i stezali kaiše, jer je to zahtjevala izgradnja naše zemlje. A otkuda bismo mi imali akumulaciju da je nisu stvarali proizvođači. Oni su, dakle, jedini faktor koji je stvarao materijalnu bazu naše zemlje. I naš radni čovjek je čitavo vrijeme shvatao da je to potrebno. Ali danas, mi moramo razumjeti da on ne treba i ne mora dalje da steže kaiš, a da se na drugoj strani razni elementi u našoj zemlji bogate, da stvaraju ogromna bogatstva. (Aplauz).

Naš radni čovjek, radni narod, očekuje od nas da pođemo u akciju i protiv bogaćenja. Mi to moramo, ići ćemo i ne smijemo prestati govoriti o tome. Moramo mobilisati sve naše snage koje će pomoći da se izađe na kraj sa onima koji zgrću pare, koji prisvajaju ono što drugi zarađuju — dakle na račun drugih. (Aplauz). U našem socijalističkom društvu nema mjesta takvim ljudima. Ne mogu se graditi kuće od po stotinu miliona vrijednosti.

I ne samo to. Imamo i pojave da se neki u izvjesnim klubovima kartaju iz noći u noć i gube milione. A mi znamo ko su oni i gdje su,

doći ćemo i do njih. (Snažan aplauz). Tih Augijeveih štala ima mnogo i njih treba počistiti gvozdenom metlom (Aplauz). Šta možemo, moramo se poduhvatiti i toga posla, jer ne možemo stalno samo jadikovati, nego najzad pokazati pesnicu i preduzeti odgovarajuće mjere.

NEPRIJATELJI SOCIJALIZMA NE MOGU VASPITAVATI MLADU GENERACIJU

Ja vjerujem da smo za sve to sposobni. Razumije se, treba mnogo toga da još više osposobimo i usavršimo. Neophodno je više idejne obuke, a naročito da više prigrlimo našu mladu generaciju, da je više okrenemo prema nama, a ne da je vaspitavaju drugi, tuđi elementi. Vidite, kakva je to nesreća da je u Zagrebu, gdje sam ja nekad radio kao radnik, koji je bio kula našeg revolucionarnog radničkog pokreta, u kome se i na univerzitetima većina oštro borila protiv Pavelićevih ustaša, da se u takvom Zagrebu moglo ići tako daleko da je došlo do takvih stvari kakve su se u zadnje vrijeme tamo dogodile. To je propust i sa naše strane.

Mi moramo osposobiti naše organizacije, naročito organizacije u velikim gradovima gdje živi masa ljudi koji su došli sa raznih strana, a naročito mnogo studenata i omladine koju moramo vaspitavati. Ja već odavno govorim — ali bih htio i danas ovdje da ponovim — da ja među klasne protivnike ubrajam i one univerzitetske nastavnike koji rade protiv našeg socijalističkog društva, koji gledaju na Zapad, koji odlaze tamo i drže predavanja, a poneke od tih na Zapadu i finansiraju. Pa, moraćemo i to malo pročešljati. Neprijatelji socijalizma ne mogu nam vaspitavati mladu generaciju koja sutra treba da dođe na naša mjesta. (Snažan aplauz). Recite vi meni, drugarice i drugovi, kakvi bi to bili onda rukovodioci kad bi se vaspitali u duhu kakav nameću neki vaspitači, koji su se brutalno nametnuli jednom dijelu naše mlade generacije. Našu omladinu mi moramo spasavati od njihovog razornog uticaja i u tome ne štedeti nikakvih snaga.

Treba da obezbjedimo više nastave o marksističkoj nauci u našim ustanovama, školama, i na univerzitetima, nego što je ima danas. To je sredstvo koje pomaže da se može rukovoditi najkomplikovanim poslovima. Šta znaju naši mladi ljudi na univerzitetima, na primjer, o dijalektici? Vrlo malo. I to uglavnom oni koji sami teže da nešto više nauče. A dijalektika je vrlo snažno sredstvo da bi se mogli sagledati i shvatiti problemi koji iz dana u dan iskrsavaju u ovom bujnom procesu našeg razvitka. (Aplauz).

Ja ne bih mogao da kažem gdje se sve ugnjezdio klasni neprijatelj. Ali, nema sumnje, ugnjezdio se u mnogim našim ustanovama. A najviše ga ima u jednom dijelu intelektualnih krugova. On tako- rekuć dominira, istupajući sa raznim antisocijalističkim parolama, i truje sredine u kojima djeluje. Ja ne mislim na našu poštenu inteligenciju, posebno onu u fabrikama. Ne, nikako. Nego mislim na neke na filozofskom i drugim fakultetima koji teže starome i u tome duhu vaspitavaju mlade ljude. Oni su se ugnjezdili i u raznim drugim ustanovama. U Hrvatskoj, na primjer, zauzeli su jako snažnu poziciju u takozvanoj kulturnoj organizaciji — Matici hrvatskoj. A tamo su se nalazili i komunisti. I sad, šta se događa? Komunisti nisu tamo mogli prevaspitati okorjele klasne protivnike, nego su se tamo i sami utapali i pomalo usvajali idejice koje se tamo siju.

Vidite, poslije rata mi smo tu napravili veliki propust. Dozvolili smo da se stvaraju Matica hrvatska, srpska »Prosveta« i druge. Međutim, kad smo stvorili svoje organizacije, kao što je Socijalistički savez komunista, trebalo je da unutar njega osnivamo i ta kulturna društva.

Za to postoji ogroman prostor. A nismo smjeli dozvoljavati da jedna kulturna organizacija preraste u klasno-neprijateljsku partiju. Sada su tamo po njima udarili, i mnogi su dali ostavke, ali to nije dosta. Mi ćemo, u doglednoj budućnosti, morati malo da preispitamo našu politiku i stavove prema tim kulturnim organizacijama i da vidimo kako bi one trebalo da budu postavljene.

Jedan drug je na sastanku Predsjedništva Sindikata Jugoslavije — gdje sam nedavno bio, rekao da komunisti sada treba da rade unutar Matice hrvatske, a da protivnike izbace van. Rekoh — taman posla! Koliko vas ima da biste mogli izaći na kraj sa velikom većinom koja drži sve u rukama. Rekao sam da komunisti treba da napuste tu organizaciju i da nemaju šta da traže u njoj. Kao ni u jednoj od takvih organizacija... (Snažan aplauz).

Dakle, vidite, ima raznih zabluda i nejasnoća. Mi moramo imati kristalno jasan program borbe protiv klasnog neprijatelja, takav da ga svaki čovjek može razumijeti. To jedanput moramo postaviti kako treba.

Kada govorimo o tome da nam je radnička klasa najjači faktor u borbi protiv klasnog neprijatelja i svih protivnika samoupravljačkog socijalizma — mora se najzad toj radničkoj klasi obezbediti ono što joj se stalno obećava. Mi moramo čim prije realizovati 21. i 22. amandman. Doduše, postepeno, ali to ne smije trajati godinama. A

ima stvari koje se mogu odmah rješavati. Radnička klasa ima na to puno pravo.

Isto tako moraju se riješiti ona pitanja koja su danas na dnevnom redu, na čemu sada vlada, po mom mišljenju, dosta agilno radi. Njoj treba pomoći kako bi se prevazišle izvjesne trzavice i razlike koje još postoje između republika. Pri tome ne treba gledati na svaku milijardu i cjepidlačiti, nego se moramo čim prije dogovoriti. Na tome ću ja nastojati i na tome treba svi da se angažujemo, da se prevaziđu sve one nesuglasice koje još postoje. Tako će radnička klasa vidjeti da mi ne samo pričamo nego i da radimo, da mi ne samo obećavamo, nego i izvršavamo.

Ne bih danas govorio o spoljnopolitičkim pitanjima. Pomenuo bih samo monetarne poremećaje u svijetu, zbog devalvacije dolara i revalvacije nekih drugih valuta. I naš dinar je zato morao za nekoliko devalvirati u odnosu na zlato. To će da dovede do oštih restrikcija uvoza. Ja sam već govorio da se kod nas svašta uvozi i mnogo toga što mi sami proizvodimo, pomenuo sam ciglu i pijesak. Samo za uvoz cigle dali smo osam miliona dolara, a toga blata imamo koliko hoćemo. (Aplauz). A ima tu i mnogih drugih stvari. Zato drugarice i drugovi, te restrikcije će biti vrlo oštre i ja sam se sa njima složio kada su kazali šta bismo sve morali preduzeti.

Uglavnom, moramo zabraniti uvoz onoga što sami proizvodimo kod kuće. Ali u isto vrijeme, treba spriječiti da se naši proizvođači, naša preduzeća ne ponašaju monopolistički, tj. da povećavaju cijene zbog toga što se ne može uvoziti. Ima mogućnosti da se preduzmu mjere da se to spriječi. Neki će vrisnuti, ali šta možemo. (Aplauz). To nije za uvijek, ali mjere su takve.

Htio bih da kažem da smo mi sada u punom zamahu rada na reorganizaciji Saveza komunista, preduzimanja raznih akcija, mobilizaciji radnih masa, itd. Isto tako pristupićemo bržem rješavanju ekonomskih problema. Neko vrijeme biće nam malo teško. Mi smo do sada ogromno stvorili, a imamo i velike resurse, ogromne mogućnosti. I ako se pravilno postavimo, mi ćemo moći da se vrlo brzo podignemo na jedan visoki evropski nivo.

Na kraju, rekao bih još da je odnos snaga u našoj zemlji takav da ne treba da se zabrinjavamo. Neću da govorim da je, recimo, 10 ili 50 prema jedan, ali odnos snaga u našu korist je ogroman. Samo moramo biti aktivni, moramo čvrsto stajati na pozicijama socijalističkog samoupravljanja i voditi nepomirljivu, beskompromisnu borbu protiv svih protivnika našeg socijalističkog društva. Eto toliko sam htio da vam kažem, drugarice i drugovi.» (Snažan i dugotrajan aplauz).

PSIHOLOŠKO-MORALNI FAKTOR VOJNE DOKTRINE

Razvijajući koncepciju općenarodne odbrane, posebno teoriju i praksu oružanog otpora agresoru, definisali smo i vrlo značajan zaključak da će snaga naše odbrane, borbena sposobnost zemlje zavisi od dva ključna faktora:

a) *od moralne snage našeg društva i moralno-psihološke spremnosti boraca* da se bore i izdrže u teškoj bici za nezavisnost i pravo naše zemlje da sama odlučuje o svojoj sudbini i budućnosti;

b) *od svestrane »vojne« pripremljenosti svih institucija i organizacija društva*, posebno visoke vojnostručne spremnosti i izvježbanosti naših oružanih snaga, čime se postižu optimalni rezultati i efikasnost odbrambenih snaga.

Međutim, svaki faktor sam za sebe nije dovoljan za uspjeh, niti može da djeluje u zadovoljavajućem vidu ukoliko ne djeluje i drugi. Samo njihovo zajedničko djelovanje daje vrijednosti koje su nam potrebne u odbrani od agresije. Njihova međuovisnost je potpuna, a autonomno djelovanje je vrlo malo. Ta izuzetno značajna i presudna činjenica postaje vrlo brzo jasna svakom ko se bavi izučavanjem revolucionarnih pokreta i ratova.

Veoma je teško i zamisliti kako bi se mogao stvoriti i izgraditi efikasan i spreman vojni mehanizam u jednom nesređenom i demoraliziranom društvu sa velikim brojem teških socijalnih i drugih problema, neefikasnom administracijom, lošim planovima itd. U tom slučaju može se, možda, djelimično stvoriti samo neka vrsta dobro plaćene profesionalne vojne organizacije, a nikako ne i masovna borbena sposobna odbrambena organizacija društva.

Isto tako veoma je teško zamisliti kako bi se mogao formirati visok borbena moral i volja cijelog društva da brani svoju nezavisnost, ako to društvo nije u tu svrhu sebi pripremila odbrambeni mehanizam, koji će biti garancija uspješne odbrane, ako nema svoje oružane snage kojima će moći da se snažno brani i udari po agresoru, ako se

ne vide ni daleke perspektive pobjede nad agresorom, niti se uočavaju snage koje će taj zadatak izvršiti. U tome je i suština naših zahtjeva i napora da odbrana mora biti dobro organizovana i spremna. *Moral nije apstraktna kategorija. On je ogledalo stanja u društvu.* U slučaju agresije on ovisi i od rezultata koje postižemo u odbrani. Borbeni uspjesi naših jedinica pozitivno će uticati na moral svih oružanih snaga i cijelog društva.

Hiljade raznih primjera iz mnogih ratova mogu poslužiti kao dokaz o tome koliko puta su borbena efikasnost i vojna vještina neke armije bile osnova na kojoj je izgrađivan visok moral ne samo oružanih snaga već i cijelog društva. Ali može se navesti i mnogo primjera gdje je početni vrlo visok moral nekog odreda revolucionarnog pokreta zbog slabe vojne pripreme i neizvježbanosti, pao na najniži stepen već poslije prvih neuspjeha u borbi sa vojnički izvježbanijim jedinicama neprijatelja.

Znači, *moral je pokretačka snaga* i bitan uslov za uspješnu odbranu našeg društva od agresije. Međutim, pogrešno bi bilo zaključiti da on nastaje sam po sebi i da je nepokolebljiv samo zato što smo socijalističko društvo i što su nam ciljevi borbe opravdani i ideje progresivne. Naprotiv, on se stvara i postaje trajan i punovrijedan samo onda ako se ideje pretvaraju u stvarnost kroz izgradnju, ako postoji *znanje i sposobnost* svih struktura društva, pa i oružanih snaga koje će taj potencijalni moral i raspoloženje ljudi pretvoriti u snagu odbrane — u snažno dejstvo protiv agresora, ili u udarnu snagu revolucije.

Za takva shvatanja naći ćemo najbolji primjer u našoj revoluciji. Ona je pobijedila kao politička ideja u izuzetno teškim uslovima u oružanoj borbi protiv višestruko jačih vojnih snaga okupatora ne samo zato što su njeni krajnji ciljevi i ideje bili prihvatljivi za naše narode već i zato što su i sve političke akcije u toku revolucije bile smišljene i dobre, što su naše oružane snage bile vođene izvanredno vješto, vrlo brzo i stručno pripremane za specifičan vid partizanskog rata, u kome smo nad snagama okupatora i domaćih izdajnika bili izrazito nadmoćni i u teoriji i praksi.

Politički realizam i visoka organiziranost svih snaga revolucije donijeli su i konačnu pobjedu progresivnih ideja.

To je pouka za danas i za sutra.

Glavni početni ili prethodni udar svakog potencijalnog agresora prije vojne agresije ili paralelno sa njome bit će usmjeren na razbijanje morala našeg društva, njegove volje da se brani. Značaj koji ima čvrst moral za riješenost cijelog našeg društva i njegovih oružanih snaga da odlučno brane našu nezavisnost daje dovoljno razloga

da zaključimo da će potencijalni agresor već u toku priprema za vojnu agresiju, a naročito u toku nje, nastojati da raznim akcijama pokuša razbiti moral našeg društva i njegovih oružanih snaga. Zato se pažljivim posmatranjem i preduzimanjem adekvatnih mjera mogu još u miru otkriti namjere potencijalnog agresora. Može se uočiti koliko se trudi i kakvim se sredstvima služi da bi oslabio stabilnost i razvoj našeg društva koristeći naše unutrašnje slabosti da bi kod naših ljudi stvorio raspoloženje koje njemu odgovara, što mu, u krajnjoj liniji, olakšava i preduzimanje vojne agresije. Drugim riječima, možda bismo mogli otkriti (što bi, vjerovatno, za mnoge naivne ljude bio i šok) naizgled neobičnu činjenicu, da je organizirana agresija protiv naše zemlje — nazovimo je idejnom, političko-ekonomskom, kulturnom, obavještajno-propagandnom itd. — kao moguća prethodnica vojne agresije ili prijetnje silom, već u toku.

Dejstvo potencijalnog agresora na tom planu može biti usmjereno na veoma široka i brojna područja. Da navedemo samo neka:

a) *sijanje sumnje kod naših ljudi u vrijednost samoupravnog socijalističkog društva*, u njegovu perspektivnost — u efikasnost njegovih institucija;

cilj takve aktivnosti jeste da se na indirektan, zamaskiran način ubaci i proturi u svijest naših ljudi sumnja o tome *da li uopšte treba braniti takvo društvo*. Zato sa pravom možemo reći da je idejna i politička bitka za afirmaciju samoupravljačkog društva ne manje značajna za odbranu od fizičke odbrane naših granica;

b) *napad na moralne norme na kojima počiva naše društvo*. Svako društvo, pa i naše, počiva na određenim etičkim principima i normama, čije poštivanje ili narušavanje duboko utiče na moral ljudi. Djelovanje protiv ostvarivanja tih normi je istovremeno i djelovanje protiv čvrstine naše odbrane.

Ako smo, na primjer, kao važnu etičku normu u ponašanju našeg društva prihvatili i apsolutnu odgovornost za puno i besplatno školovanje i kontrolu zdravlja sve djece u SFRJ, bez obzira čija su i odakle, ako je to bio i jedan od glavnih bližih ciljeva naše revolucije, pa to sada kroz našu praksu negiramo, moramo biti svjesni da se to odražava na moral širokih slojeva naroda, posebno radničke klase i seljaka, koji često nemaju uslova da svoju djecu sami školuju. A oni su upravo i krenuli u revoluciju, podržavali i vjerovali riječima i idejama komunista, našoj snazi i sposobnosti, čvrsto uvjereni da će kroz realizaciju proklamovanih ciljeva u revoluciji ostvariti i svoje želje i zahtjeve.

— Ili, drugi primjer, ako smo usvojili kao fundamentalnu etičku normu da niko ne smije biti bez posla, bez stana, itd., a to zbog

slabog planiranja ili drugih grešaka u velikoj mjeri još ni do danas ne ostvarujemo, otvaramo put idejama koje nisu naše, koje, naizgled, nude bolja rješenja, bilo da su te ideje građanskog društva, nacionalističkih struja ili ideje birokratskog socijalizma. Iz prakse znamo da mnogi, čak i dobri komunisti nasjednu tim lažnim idejama i prestaju biti pravi borci za progres našeg društva. U stvari, postaju nosioci antisocijalističkih i antisamoupravnih shvatanja.

Tako bismo mogli ići redom, pa, na kraju, i zaključiti da će stvarni moral i volja da se borimo za naše društvo biti proporcionalni sa odstupanjem, odnosno pridržavanjem naših revolucionarnih normi, tj. da će zavisiti od stepena realizacije onakvog društva za koje smo se i borili u našoj revoluciji.

Radi potpunog razumijevanja iznijetih zaključaka, želim istaći da, ako je odstupanje od nekih normi ili planova došlo zbog objektivnih razloga, to naši radni ljudi razumiju i prihvataju. Negativne moralne posljedice nastupaju tek onda kada je očito da se problem ne rješava iz drugih — subjektivnih razloga. Duboko povjerenje koje naši radni ljudi imaju u politiku SK, u Titovo vođstvo, uprkos mnogim teškoćama i još neispunjenim ciljevima SK, i njihova spremnost da to društvo brane je i najbolji dokaz u tom smislu.

MORAL DRUŠTVA I MORAL ARMİJE

Postavlja se pitanje s kojim se suočavamo i u praksi da li postoji poseban moral oružanih snaga, neovisan od morala društva kome te snage pripadaju? Odgovor je jasan — ne postoji, jer je očito da je moral armije u osnovi moral tog društva.

Moral armije je vezan i zavisan od morala društva. Međutim, znak jednakosti se ipak ne može staviti, jer postoji i tzv. subjektivni faktor, koji stvara manje ili veće razlike.

U praksi je moguće da moral u armiji bude viši ili niži od morala u društvu. Do toga može doći zbog lošeg rukovođenja armijom, sprovođenja nekih mjera koje nisu dobre i koje su nailazile na nepovoljan prijem u trupi, zatim, zbog nereda i nediscipline, itd. Može moral armije biti bolji, jer je politički i idejno čvrsta cjelina, čiji sastav jasnije i bolje sagledava perspektivu društva, jer su položaj ljudi i druga vojna pitanja odlično riješeni i slično. I naša Armija je prolazila kroz takve faze. Takav period u JNA bio je kada se kod mnogih naših starješina, posebno ratnih kadrova, osjećala besperspektivnost u mogućnost daljeg napredovanja u službi, pa su se počeli više baviti ličnim pitanjima. To je djelovalo na moral JNA, jer nove generacije to uvijek nisu razumijevale ni prihvatale, a mi smo se sporo mije-

njali, i u teoriju i praksu teško uvodili ono što je *ново*, što je obezbjeđivalo da JNA kao politička i vojna snaga bude na visini zahtjeva i potreba trenutka u kome se nalazi naše društvo. I neko, na izgled sitno pitanje, — na primjer, neadekvatno stimulisanje vrsnih mladih starješina, velike prepreke i teškoće da se afirmišu i napreduju — može uticati na odziv dobrih mladića u Armiju, na stepen njihovog angažovanja na poslu, na njihov moral, na lično zadovoljstvo i ponos što su izabrali vojnu karijeru.

Znači, snažno i moralno čvrsto društvo ne mora uvijek biti »srećne ruke« u izgradnji i dobrih — moralno čvrstih — oružanih snaga. Izgraditi dobru, vojnički osposobljenu i čvrstu armiju je vrlo osjetljiv, složen i dugotrajan proces. To nije posao od danas do sutra. Ipak, kad je riječ o dužem periodu u razvoju našeg društva i njegove armije vrijedi definicija — *moral društva je i moral armije*.

Da bi neka armija imala visoke borbene i moralne kvalitete, potrebno je da — od definisanja opštevojne teorije do ratne vještine, od obuke i organizacije armije do odnosa među ljudima, njihovim pravima i obavezama — formira punu samostalnu i kreativnu ličnost borca, svjesnog i obučenog za savremenu borbu.

Taj cilj mi obezbjeđujemo, na području strategije izgradnjom i pripremom adekvatnih oružanih snaga, dobrim operativnim planovima i pripremom zemlje u cjelini za odbranu;

na području operatike i taktike, dajući našim jedinicama modernu teoriju i postupke za oružanu borbu i pripremajući jedinice da se vješto bore, još bolje manevrišu i neprekidnim i aktivnim dejstvima tuku neprijatelja;

na planu borbene tehnike stvaranjem domaćih modernih oružja za masovnu borbu i stvaranjem borbenih sistema koji odgovaraju našoj doktrini;

u oblasti obuke organizacijom dobrih i savremenih vojnih škola, dobrih i cjelishodnih nastavnih programa, intenzivnim borbena-taktičkim vježbanjem jedinica za najteže uslove i najveće napore;

u domenu odnosa među ljudima borbom protiv drila, ostataka klasno-kastinskih odnosa bezdušnog birokratizma, a za objektivno i pravično tretiranje svih ličnih pitanja, borbom za aktiviranje svih vojnika i starješina u Armiji na izgradnji oružanih snaga.

Svaki pripadnik naših oružanih snaga, bio on general ili vojnik, mora biti stavljen u poziciju da za svoj dio posla, svoje funkcije i zadatke potpuno odgovara. Baš zbog toga mora da ima i pravo da učestvuje u raspravljanju kako se za svoju dužnost treba pripremiti i kako je izvršavati.

Na planu organizacije i sadržaja vojnoupravnog i komandnog mehanizma to znači dosljedno se odreći i izbaciti iz postojeće prakse svega što smo naslijedili i zadržali iz buržoasko-stajajućih armija, a što ima za cilj sačuvati i konzervirati kastinske odnose u našoj Armiji, shvatanje da je vojnička masa kategorija koja treba samo da izvršava naređenja.

Nema sumnje da naše društvo treba danas i sutra još vrhunske i profesionalno spremne oružane snage, ali pod tim ne treba podrazumijevati *bezličnu* mehaničku vojnu mašinu. To su dvije različite stvari. Mi želimo oružane snage u kojima će čovjek biti taj koji upotrebljava oružje, a ne da on bude »živo dvonožno« borbeno sredstvo.

Mi želimo oružane snage sa visokom organizacijom i efikasnošću, u kojima će svaki dio sve do borca djelovati jedinstveno, u sadejstvu sa drugima, ali i *sam za sebe*. Zato ne želimo vojnu organizaciju koja se mora održavati i djelovati pomoću sile.

U našim društvenim uslovima i za naš koncept odbrane odgovara samo vojna organizacija koja se zasniva na svijesti i dobrovoljnoj disciplini svih ljudi, na aktivnom učešću svih struktura i subjekata društva u poslovima odbrane.

Uostalom, danas bi u našem društvu bilo nemoguće izgrađivati dobre i čvrste oružane snage na prinudi i samo usko vojnostručnom vježbanju.

Naše oružane snage moraju po duhu i shvatanjima, pa i po mnogim rješenjima, biti odraz društva radi koga postoje.

Mlade generacije žele jasna i precizna objašnjenja i argumentovane razloge da bi se angažovale u oružanoj borbi. One ne žele bilo kakav rat i uništavanje radi uništavanja, one su po pravilu, a to je i dobro, antiratno i antimilitaristički nastrojene. To su generacije jednog novog svijeta, koji nadolazi, i zato one bučno i neprekidno protestuju protiv svih vrsta tlačenja i porobljavanja, svih nasilja nad ljudima. Međutim, one se ne boje borbe i spremne su da ginu radi afirmacije i zaštite plemenitih ideja, radi zaštite ugroženih naroda. To je razlog zbog koga smo uvjereni da bi cijela naša omladina ustala i beskompromisno se borila protiv svakog agresora. Ona bi to učinila baš zato što joj već danas nije teško uočiti i shvatiti da je koncepcija opštenarodne odbrane prvenstveno antiratna koncepcija, čiji je jedini cilj da spriječi agresiju na našu zemlju i da se bori protiv svake takve agresije. Ona će to učiniti tim prije što će joj biti razumljivo i prihvatljivo kad zna da, braneći naše samoupravno socijalističko društvo, brani, u stvari, i najhumanije ideje ljudske civilizacije, svoje ideale koje baš ona i želi ostvariti.

Zbog toga i tvrdimo da idejne političke i vojne osnove koncepcije svojom progresivnošću djeluju mobilizatorski u pravcu stvaranja čvrstog morala. Takav zaključak ima opštu vrijednost svuda gdje se radi o narodnom otporu.

Najbolji primjer o ispravnosti takvih pogleda je i neuspjeh oružanih snaga USA u Vijetnamu, koje, bez sumnje, spadaju u najmodernije i najbolje opremljene oružane snage u svijetu. Ali, mladi Amerikanci od samog početka nisu znali, a danas još manje znaju, zašto se bore. Svedeni na rang običnih plaćenika, pionera koje pomiče neka za njih nejasna sila, oni su izgubili snagu i volju da svoja visoka vojnostručna znanja iskoriste u borbi. Starješinski kadar, takođe demoralisan, nije bio, niti postao nosilac borbenog morala. U takvoj situaciji sve je išlo nizbrdo. Armiju je postepeno razjedala sve veća korupcija, upotreba droga, sve veća orijentacija na lično bogaćenje i pljačku i, kao posljednji korak, pretvaranje cijelih jedinica u obične ubice i kriminalce. Da bi spriječili potpun debakl ekspedicionih snaga — jedini izlaz je zaista bio — povlačenje.

Moral ovisi i od poznavanja karaktera savremene oružane borbe i osobina novih oružja. Ne jedan primjer iz historije pokazuje koliko je to pitanje imalo veliki uticaj na moral i vrijednost neke armije ili jedinice, čak i pod uslovom da je sve drugo išlo u prilog visokom moralu.

Svako oružje, sem materijalnog, ima i psihološko-moralno dejstvo. Ne malo je primjera da su neka specijalno za tu svrhu i konstruisana, ili da je pri projektovanju o tome vođeno računa.

U drugom svjetskom ratu vrlo je poznat primjer jurišnog aviona »štuke«, kome su njemački konstruktori baš radi moralnog dejstva montirali i poseban uređaj, koji je pri napadu stvarao zastrašujuće jak zvuk.

Danas se nuklearna oružja, prije svega, i koriste da i bez upotrebe proizvedu određen psihološko-moralni efekat.

Iz te činjenice treba izvući i vrlo jasan zaključak — da obuka vojnika i jedinica nije ni dobra ni kompletna ako uz sve drugo nema cilj da spriječi ili neutrališe i *moralni* uticaj oružja koje bi neprijatelj mogao upotrijebiti. Ona mora da osposobi starješine i vojnike, a i cio narod da takva oruđa prime »normalno«, da pojava novih tenkova, aviona i raketa na bojištu ne izaziva paniku. Borci i starješine moraju dobro poznavati pravu vrijednost tih oružja, njihovu ubilačku moć i njihove slabe tačke, kao i to kako se treba ponašati i boriti sa njima.

Slični uticaji na moral neke jedinice pa i cijelih armija i naroda mogu proizvesti i pojedine operativno-taktičke radnje *ako ih ne očekujemo, pa predstavljaju iznenađenje.*

Vazdušni desant može imati stratezijski značaj, posijati paniku na širokom prostoru, ako se nismo pripremili za borbu protiv njega, ako oružane snage i narod ne učimo da ga mora očekivati u eventualnom ratu i kako se protiv njega bori. Ako smo sve to učinili, vazdušni desant postaje grobnica za napadače, klopka u koju su upali.

Ili drugi slučaj. Ako učimo narod i oružane snage da je *sasvim normalno* da neka oklopna grupacija može prodrijeti 100 i više kilometara dok je ne zaustavimo i ne uništimo, onda će sve ići svojim tokom. Međutim, ako iznosimo neistinu, bavimo se demagogijom i tvrdimo kako ćemo je uništiti na samoj granici, onda stvaramo iluzije koje se, kad nestanu, pretvaraju u demoralizaciju i gubitak nade i perspektive.

Prema tome, naše oružane snage i narod treba da pripremimo da prime prodore oklopnih snaga agresora i desante kao nešto što u ratu treba očekivati, što se »normalno« događa, i treba da ih naučimo kako će te prodore zaustaviti i likvidirati, gdje su slabe tačke tih »klinova« itd. Takva realistička priprema znači pola pobjede.

6. *Za moral naroda i oružanih snaga od izuzetnog uticaja će biti i stepen naše sposobnosti da postižemo uspjehe i odbrambene ciljeve uz što manje gubitaka.* Nama ne smije biti svejedno, kao što nam to nije bilo ni u revoluciji, koliko gubitaka ćemo imati u borbi. Zbog toga smo stotinu puta u pravu kada insistiramo na visokoj stručnoj pripremljenosti i izvježbanosti oružanih snaga i svih građana naše zemlje, kada objašnjavamo od kolikog je značaja dobra priprema i razrada do detalja svih naših taktičkih i borbenih postupaka i načina oružane borbe.

Za nas je neprihvatljivo »normiranje« gubitaka (kao što to postoji kod nekih drugih armija) prema vrsti i značaju taktičkog zadatka, prihvatanja i takvih shvatanja da je »normalno« da divizija koja probija pozicijsku odbranu mora izgubiti 40% ljudi. To su norme vojnih tehnokrata koji ne vode računa o životu ljudi, za koje je značajna samo »taktička varijanta«. Za naše oružane snage u punom smislu vrijede shvatanja iz revolucije gdje se odgovaralo za svakog čovjeka.

7. *Visok moral i rizikovanje svog života izražava se i kroz sigurnost koju stiče svaki borac ako zna da su mu bližnji (žena, djeca, porodica) zbrinuti, da se društvo brine o njima.* U tome i jeste ogroman moralni značaj svih mjera koje naše društvo preduzima prema

borcima i porodicama palih boraca iz drugog svjetskog rata, pa i ranijih ratova. Borci moraju biti sigurni u to da njihova djeca, ako ostanu bez roditelja, neće živjeti gore od one koja nisu izgubila roditelje, da će ih društvo školovati i obezbijediti. Ta pitanja naše društvo mora što prije riješiti i kroz zakonske propise.

Iz cijele ove analize može se jasno sagledati primarni i sudbunosni značaj psihološko-moralnog faktora za vrijednost odbrambenih snaga i uočiti koliko je veliko i značajno uzajamno dejstvo i uticaj između ta dva faktora. Vojne starješine koje to ne uviđaju nemaju šanse da izgrade dobre jedinice, a društvo koje o tome ne vodi računa — dobru odbranu. Efikasnost i nepobjedivost opštenarodne odbrane počiva na moralnoj snazi društva i spremnosti i izvježbanosti njegovih odbrambenih snaga.

General-pukovnik avijacije
Viktor BUBANJ